DE BRIEVEN VAN GOUVERNEUR VAN AERSSSEN
VAN SOMMELSDIJK AAN DIRECTEUREN DER
SOCIETEIT VAN SURINAME UIT HET JAAR 1684

MEDEGEDEELD DOOR

MR. R. BIJLSMA

II

Edele Groot Achtbare Heeren.

Verhoope dat mijnen eersten UED. Gro. Achtb. geschreve van den 16 January 1684 door Adriaen Adriaense waer van hier nevens copye gaet, UEd. Gro. Achtb. wel sal sijn behandicht. Sedert geen scheepen sijnde vertrocken, ende den dienst van de colonie hebbende geoordeeld te vereysschen, om eenen uyttocht te water te doen, tegens de Indianen onse vijanden om haer gevoelen te geven van mijne comste, alhoewel sulcx tot nogh toe niet en was in gebruyck ofte pracqtijcq geweest in de regentijd, hebbe ick eghter geoordeelt, te cunnen, en behooren te geschieden en om alle contradictie te smooren geseght die te willen bijwoonen om door den uytslag sooveel te beeter ende seeckerder te weeten, in het toecomende, wat te doen, offte laeten staet. Soo sijn wij dan den 25e Jannuary deses jaers geembarqueert in onse drie vaertuygen, te weten het galjoot de Hoop, ende twee barcques die ick hier hebbe gevonden nevens acht indiaensche priages, op welcke vaertuygen ick geembarqueert hebbe, twee hondert vier en taghtigh blancke, soo officieren, soldaten, mattrosen, ende vrijwillige, hebbende den capiteyn Paeu, die door de vierdendaegse coortse wat indispoost was, met hondert en vijffigh man, tot securiteyt van dese plaetse hier gelaten. Alle de omstandigheden te schrijven van desen uyttocht, die omtrent tien weecken heeft geduert, soude meer dan twee boecken papier schrijvens vereyschen waervan dit alleen de vrucht ende nuttigheijt is, dat in verscheyde rencontres die wij met de Indiaensche vijanden hebben gehad, in de dertigh van de haere sijn gebleven, sestien door de onse gevangen en veertien van

haere dorpen verbrant ende alle haere plantages uijtgerooyt, en geruïneert hebben, ende generalijck in alle onse voornemen ende desseyne goede, ende geluckige uytkomst gehadt, sulcx dat een seer groote schrick regtevoort onder de vijanden is, ende haer aen het vlughten begeven, hebbende alrede onderreghtinge becomen dat drie van de voornaemste capitains naer Oronocque vlughtigh waeren, ende stonden haest van een grooter meenigte te werden gevolgt. Wij leven in volle gerustheyt, hooren van geene vijanden offer geen in de weerelt en waeren en hadden wij maer slaeven, soo soude hier haest wat goets van maecken, hier sijn vooreerst planters genoegh om sooder maer slaeven waeren over de vijftigh plantages te beginnen ende de betalinge van de slaeven promptelijk te becomen, daer ick voor aenneme te sorgen, want sonder slaeven is alles vergeefs, en het volck dat hier in hoop, en verwagtinge leeft, consumeert sigh door de excessive duerte van de levensmiddelen die hier bij gebreck van slaven om costplantages te maecken onuytspreeckelijk duer sijn, hetwelcke in een maent ofte acht soude cunnen werden versien, soo wij maer slaeven hadde, en in die staet daer de colonie nu in is, cunnen twee duysent slaven weynigh helpen onder de oude planters alleen, hoe veel te minder soo blijckelijk staende toe te nemen, sulcx ick boven alle dinge UEd: Gro: Achtb: dit articul ben recommanderende, als sijnde waer in het gantsche welvaren van dese colonie is bestaende, sullende als dan hondert planters krijgen, daer anders niet een en soude gevonden werden, en UEd: cunt vaste staet maecken, dat het hier aen de prompte betalinge niet en sal mancuieren, niet twijffelende ende vast staet cunnende maecken (:het articul van slaeven gepresupposeert:) ofte de gantsche colonie sal binnen twee jaeren generaliter buijten schulden sijn. Haere Ed: Gro: Achtb: gelieven te gelooven, dat hier niet en heeft gemanqueert als slaven en ordre; wegens het leste ben ick het moeyelijckste al door, hebbende als gouverneur de geheelen last van de colonie opgenomen, de regeringe hier soodanigh gecorrumpeert hebbende gevonden, en op soo een quade voet, datter niets goets en was aff te maecken; om dan alles te redresseren, hebbe ick de oude regeringe primo Jannuary bedanckt sonder andere te maecken, alles selfs geordonneert, gegouverneert en geadministreert, soo in de militie, als policie, ende nu de saecken eene goede ploy hebben; uyt de nevens gaende nominatie van twintigh, hebbe ick alleen acht bij nummero 1. 2. 3. enz. vercoren ende geelingeert, bij gebrek van stoff, ofte matterie, selfs de meeste seer schrael ende slechtjes sijnde, maer het geene mij het meeste troost, is dat int corte wey-

nigh te doen sullen hebben, want eer ses maenden ten eynde sijn, weynigh ofte geen processen meer sullen sijn; Ende alsoo ick hier inne ad litteram het octrooy noghte mijn instructie niet hebbe nae gecomen, alsoo ick sulcx gedaen hebbe tot best, en dienste van de colonie en inwoonders, soo hebbe van mijn devoir en plicht geaght haer Ed: Gro: Achtb: daervan te adverteren, alhoewel ick geper-suardeert ben datter niet over sal werden geclaeght.

Willem Marschal van Baston ¹⁾, is alhier met het schip de Relieff gearriveert ondertusschen ick op de toght was, en alsoo ick de heer fiscael het selve schip uyt haer Ed: Gr: Achtb: naeme hadde gerecommandeert tot nauw ondersoek van sijne ladinge, soo heeft hij het schip, en goet, op sijn aencomste gearresteert dogh sijnde claerlijck gebleecken door seeckeren brieff aen mij als gou-verneur geschreven ende op sijn aencomste hier overgelevert, waarvan de cotype hier nevens gaet, en geene intentie en heeft gehadt om te frauderen, kennisse gevende bij wat toeval hij de goederen hadde vercocht, waarvan hij de geregtigheden presenteerde te betalen gelijk oock is geschiet, soo is dan gerelaxeert, en ontslagen.

Wegens de lijste van de aengecomene scheepen in het vaderlant, referere mijn aen die ick UEd: Gro: Achtb: hebbe gesonden door Adriaen Adriaense, van den 10e january deses loopende jaers, — hadde oock al geredresseert, de fraude van de lastgelden van de twee scheepen, volgens het nevensgaende memoritje, ver soecke noghmael dat in Zeelant goede ordre magh werden gestelt dat de scheepen aldaer equitabelijck ende wel gemeten werden, ende met een goede paspoort als van Amsterdam mogen werden versien, want tot noghtoe niet anders dan met hout- en sout brieven hebben gevaeren: Ende waaraan sulcx heeft geschort soude niet geerne willen raeden; om noghtans buyten schaede te blijven, doen wij soodanige nu goede en suffisante cautie hier geven, dat in het vaderlant, aen de Societeit sullen contentement doen.

De gerugten en apparentiën van een Europaenschen oorlogh ons hier doende vigileren ende UEd: Gr: Achtb: hebbende bekent gemaect, hoe het hier met de affuyten gelegen stont datter niet een eenighen is dat bequaem is, nogh bequaem can gemaect werden om gebruyckt te cunnen werden, sulcx gantsche nieuwe sullen moeten werden gemaect en hier te lande quantiteyt van goet hout is, en het eijserwerck dat aen de oude affuyten legt is oock meest bequaem om gebruyckt te werden sulcx niet en ont-

¹⁾ Boston.

breeckt dan houtsagers, ende een paer goede rademaeckers, dan sullen wij hier wel claer raecken, ende om de meeste menagie dat hier een dosijn van de boeven die in het rasphuijs sitten werden gesonden, twijffele niet ofte soude daer wel wat voor weten, ende te reghte comen, maer men soude moete verdaght sijn die twee aen twee geketent vier met elck schip hier over te senden, oock twee rademaeckers bij het jaer aennemen, haer cost en dranck uyt het magasin versorgende, ende dat voor den tijd van vier jaeren naeststaende ofte meer, want de luyden hier sijnde, niet dan al te graagh sijn om ontslagen te sijn, omdat hier meerder voordeelen connen doen, off in daghgelten ofte werck aen te nemen.

Bij gebreck van instrumenten ofte rademaeckers gereedschap hebbe ick niet aen de affuyten doen wercken, sulcx ben versoekende met de eerste gelegentheijt, daervan wat rijckelijck gelieven over te senden, want het hout dat bequaem is, extraordinaris hart is, soo de Societeijt oock gelieffde twee meester timmerluijden (om meulens en sluijswerck te maecken) aen te nemen, tegens vijff ofte ses hondert guldens ende cost 's jaers, elck met vier kneghte, elcke kneght tegens twintigh gulden ter maent door schriftelijk accort verbonden, ick neme aen haer van alle schaeden te bevrijden ende sij souden hier het werck seer voortsetten, dat anders een seer slepende voortganck heeft, de smits can men tegens twee hondert guldens ende cost aennemen, een stuck ofte ses, en spitters en gravers tegen hondert en vijftigh guldens, en cost tot in de twintigh, en die sullen nu voortaan wel het meeste nodigh worden want de experientie heeft geleert, dat de leeghste landen de beste voor de suijckeren sijn, alle dese luijden magh men wel vrij passagie geven, want van die wel weder in het overgeven rijckelijck can bedongen werden.

Dese sal UE: wegens het overlijden van den schipper van de St. Piter door den stierman van het selvige schip werden behandight, de schipper was een seer braeff, bequaem, nughteren, vigelant end eerlijck man, ick ben verschult hem soodanige getuygenisse te geven als mede aen den jegenwoordigen stierman brenger deser, die hem in alle die goede qualiteyten niet en cedeert, en soo ick een schip hadde soude hem voor alle andere prefereren, ofte om beter te seggen geen beeter wenschen, de doot van den schipper is oorsaecke van het vertoeven van het schip, sijnde in het eyndigen van de drie legh maenden sieck geworden, ende met sijn doot alle de recognossementen ongereddert gebleven, het welcke door den stierman naederhant heeft moeten sijn gedaen, sijnde daerbij gerescontreert, dat het schip de Zurimaemse coopman oock te naes-

ten bij seylrede leggende met dese onseeckere tijdinge, van oorlogh ofte vrede, haer is geraden geworden in compagnie te gaen, sijnde twee suffisante scheepen ende wel versien van volck ende wat verder is dienende om goede diffentie te doen, sulcx sij oock gezint sijn te bethoonen dat eerelijcke luyden sijn soo het daertoe comt; het heeft mijn ruzie, ende spuls genoegh gegeven, eer ick het schip soo verre hebbe gekregen, alles hebbende tegens gehadt, soo planters als alle de schippers die ondertusschen meest hebben moeten stil leggen, ende ick niemant uijterelijck hebbe willen schijnen te dwingen, dogh soodanigh gedirigeert dat wel moesten door de beugel, sonder datse de minste reedenen van claghten kosten inbrengen. De praem van de suijckeren te keuren heeft daer veel toe gecontribueert, als mede eene kleijn gerughtje dat ick hebbe doen uijtstrooyen dat de slaven sijnde aengecomen ick dan soude doen blijcken de distinctie dien ick soude maecken van de willige, ende onwillige, het welcke ick bevonden hebbe wel het meesten te hebben gecontribueert; hoope UE: contentement met de suyckeren als met het inladen van het schip te sullen nemen, hebbe vooreerst onmogelijk niet beter cunnen doen, dan haer Ed. Gr: Achtb: van de legh dagh te bevrijden als is geschiet, nu in het toecomende sullen de suyckeren en minder lacxeeren en beter sijn, hopende die binnen weynigh tijts in kisten op de brasilsche maniere te doen scheepen ende in vormen doen keuren, tot welcke proeff de heer Samuel Nassy ¹⁾ mijn heeft geseght, in sijn schip de Sara aen UEd: Gr: Achtb: eene kiste van sijn maecksel uyt sijnen naeme te willen presenteren, door dien het suyckeren sijn die wel twee mejlen lantwaerts in sijn gewassen ende eertijts men die landen voor onbequaem hielt. Ick hebbe geaccordeert met de keurmeester tegen duysent guldens in het jaer, het welcke ick buyten laste van de Societeit sal uytvinden, ende goet maecken sal, oordeelende niet te veel te sijn naer het landt, ende de groote moeyelijckheyt die daeraen vast is, in den eersten ende soolangh hier geen waegh en sal sijn opgereght, het welcke ick bij gebrek van timmerluyden onmogelijk niet en can beginnen, ende seeckerlijck in min dan een jaer soude sijn uijtgewonnen, hebbe hier nogh te veel de handen vol wercx dogh eens hier quantiteyt van slaeven sijnde overgecomen sal ick het alles wel doen spoeyen, en met meerder menagie en met gevoeghelijcke middelen; ick hebbe uijtgevonden, omse alle in tught, dwangh, ende gehoorsaemheyt te krijgen, ende sijder ingecomen sonder selfs te weten, sulcx haer Ed: Gr. Achtb: met-

¹⁾ Nassy was de voornaamste Joodsche planter.

tertijt sullen sien, hier niet versuymt nogh onnuttelijck verquist ofte reeckeningen op papieren blaesbalck als gemeenlijck geseght wort bij mijn tijt sullen gemaect werden; versoecke oock dat voor het eerst geen galjoot, ofte andere kleyn vaertuygh en magh werden gesonden, als sijnde van groot onderhout ende wij het hier met de drie nogh wel een jaer ofte twee sullen affsien.

Hiernevens gaet oock eene extravagante reeckeninge mijns oordeels van UE: heer fiscael, haere Ed: Gr: Achtb. gelieve die te reguleren soo voor sijne vacatie in het toecomende als salaris van de scherpreghter dat hier slaeven sijn, den fiscael is een goet man, dogh voor sijn charge onbequaem, sijnde soo slap, datter de Societeyt geen dienst van en heeft, ende de placcaten, ende ordonnantien vruchteloos souden blijven soo ick er selfs niet de hant aen en hielt, hebbende al een rijs ofte twee genootsaecht geweest hem het selve tusschen vier oogen te kennen te geven, ende hem seggende nu bij experientie en leetwesen te bevinden redenen te hebben gehadt mijn in sijne nominatie te hebben geopposeert want seeckerlijck hij te goet en te traegh was om soo eene charge wel te bedienen, in het toecomende sal uyt het eerste schip slaven daerin versien ende sulcke posten niet meer werden ingebragt.

Hiernevens gaet oock een sententie van vier zeeroovers tot Barbice geapprehendeert ende op mijn versoeck door de heer commandeur op Barbice aen mijn toe gesonden, dese laeste roovers hebben den gouverneur en de inwooners van St. Thomas seer belast van alles roovers te patrocineren, als mede die van Petite Juive ¹⁾ en Jamaica, dat niet anders als rooffnesten sijn; het laetste heeft milioenen geproffiteert door het affloopen van La Vera Cruys door Van Hoorn, commandeerende de roovers en, soo men hier verseeckert, aldaer door een anderen roover vechtenderhand soude sijn gebleven; de practijcx van den gouverneur aldaer soude sijn geweest quanssuys om de calange ende reproches te ontgaen, dat alles, dat voor Hollanders ofte Fransche haer uijtgaven aldaer wierde geadmitteert tot handelinge, niet tegenstaende het meeste alle Engelsche waeren, ende in het generael alle roovers, oversulcx door niemant niet alleen en behoorde te werden gedoght, maer van elck een vervolght. Mijn is hier oock verseeckert, dat die van Jamaica door dese conniventie een seer considerabel prejudicie doen aen de Engelsche natie, welcke van ses scheepen die der van de roovers werden veroverd ten minsten vijff van haere natie toe behooren, gelijck alle de zeeroovers die hier onlangs sijn geexecu-

¹⁾ Gelegen op Haïti.

teert, hebbe gedeclareert, waarvan mijns oordeels aenden Coninck kennisse diende gegeven te werden om soo eene Hieder ¹⁾ te smooeren, ende wat St. Thomas belanght daer sie ick cans genoegh toe soo UEd,: Gr: Achtb: maar gelieven mij daertoe te authoriseren ofte ordre toe te laeten comen.

Hiernevens gaet oock eene sententie tegens dertien deserteurs waerven een is gehangen ende drie geharquebuseert, Hier is oock een kleyn Engels scheepje (in mijn absentie op de toght sijnde) ingevallen, met vleys, meel, erten en andere eetwaeren ende hem sijnde kennisse gegeven dat hier geene handel en wert gepermitteert aen eenige vreemde natiën, heeft hij schipper geprotesteert en gedeclareert onwetende te sijn geweest van het gebodt dat de vreemde natiën excludeert, ende alsoo hij sijne reyse hier op toe hadde gelijkt, het sijne ruyme totaliter soude sijn soo hem voor ditmael den handel niet en wierde gepermitteert, omwelcke redenen als mede het gebreck van soodanige levensmiddelen hem sulcx is toegestaan, versoeckende dat in het toecomende onder de coopluysden magh werden gespargeert dat met vlees en speck in plaets van wijn, ende brandewijn haere scheepen versagen, anders hier geduyrigh van sulcke waere gebreck sal sijn, soo de Engelsche uyt Nieuw-Nederlant hier niet en mogen handelen, ende wij dan hier niet en soude cunnen substisteren, de schaersheyt alrede hier soodanigh is, dat een vaetje vleys ses hondert pont suycker wert vercocht.

Eene van de gewesene luytenants Hugo Uyttersche willende repatrieren heeft mijn versoght UEd: in sijn faveur te schrijven, tot betalinge van sijne verschene tractament van het jaer sestien hondert drie en taghtigh en alsoo ick hierinne van UEd: Gro: Achtb: geene last nogh mondelinge, nogh schriftelijcke en hebben ontfangen, hebbe ick mij in die soorte van betalinge niet willen insteeken, sonder expresse ordre, hij heeft de post van de Santpunt gehadt en sijn devoir gedaen, sulcx geene redenen en weet waeromme niet en soude behooren te werden betaelt maer ter contrarie betaelt sijnde voor sijnen dienst bedanckt.

Deze brieff wat in voorraet sijnde geschreven kreegh ick advertentie sijnde den negende savonts dat het schip de St. Jan met vier hondert een en t' negentigh slaven voor de rivier op anker lagh, ende is 's anderen daegs smiddaghs hier voorbij het fort gepasseert ende ben het selven op staenden voet wesen besichtigen, met kenners die alle nevens mij groot contentement in de slaven hebben genomen, waardoor seer groote vreughde in de colonie is,

¹⁾ Hydra.

elck een nieuwe moet scheppende; schipper Schepmoes heeft mij gedeclareerd, dat hij twee slaeven die hem aldaer vereert waeren binnen scheepsboort hadde, ende een ander, die aldaer op de Cust voor assistent heeft gedient, eene, versoeckende die hier voor haere reeckeninge te mogen vercoopen, het welcke hebbende verstaen hebbe deselve onder hem gearresteert om die nevens de andere te doen vercoopen om de consequentie wille ende om mijn pligh te voldoen, dogh de goede sorge, ende naerstigheit die den schipper omtrent het overbrengen van de slaven heeft gehad, geassisteert van de repatrierende assistent blijckende uijt de heerlijcken staet van de slaeven doet mijn seeckerlijck gelooven, dat haer Ed: Gro: Achtb: haer met dit kleyn voordeel sullen begunstigen als sijnde een gunstige recompencie tot encouragement van andere.

Uijt de nevensgaende staet van het magasin sal connen gesien worden dat het soberties met het vlees en speck is, oock van het sout daer van wij wel dienden rijckelijck te werden versien soo men eenigh onderhout door de visscherije soude soecken te become; Gaet oock hier nevens een staet van de militie, en gelieven haer Ed: Gro: Achtb. ordre te geven tot het suppleren van de gestorve, verongeluckte, en geexecuteerde soldaten.

Ick hebbe oock een aaccoort aengegaen met een planter, sedert drie a vier dagen dat ick gelove dat meerder sal werden gevolght ende tot menage sal strecken van de Societeyt, den planter hebbende den soldaet overgenomen in sijnen dienst, buyten kosten van de Societeyt, met vergoedinge van sijne passage, ende hij soldaet verplicht blijft alle ordre te pareren ende gecommandeert sijnde te marcheren, wenste wel wij noch een hondert ofte twee op die voet hier hadden, soude naer de natte tijt onse fortificatie deffigh helpen voortsetten.

Alsoo ick bemercke dat eenige van de oude soldaten over Amsterdam repatrieren, gelieven indagtigh te sijn, het geene, ick met mijne laeste met haer was veraccordeert off het gebeurde dat UEd: Gro: Achtb: door haer werden geimportuneert.

Ende naer dat mijne danckbaerheyt hebbende bewesen, wegens haer Ed: Gro: Achtb: liberalijcke bedenckinge, en versorginge, van mijnen kelder, sal ick naer toewensinge van alle prosperiteyt, heyl ende zegen blijve soolange ick leve.

Edele Groot Achtbare Heeren

Uwer Edel. Gro. Achtb. onderdanigen dienaar

C. VAN AERSSEN VAN SOMMELSDIJK

sedert de blancseings.

Actum Paramaribo in Zuriname den 13en April 1684.